

УДК 340.15 (477.83/86) «XIX/XVI»

Кобилецький М.М.

ПОШИРЕННЯ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ У XIV-XVI СТ.

У статті висвітлюється поширення магдебурзького права на території Галичини у складі Галицько-Волинської держави та Польського королівства. Показано особливості поширення магдебурзького права на території Галичини.

Ключові слова: магдебурзьке право, Галичина, Польське королівство.

Німецьке право з'явилося на українських землях разом з німецькими колоністами. Перші німецькі колоністи з'явилися на території України ще у XII ст. У 1234-1244 рр. Німецькі сільські колонії з'явилися за Дунайцем Попрядом на Лемківщині [1, с.10]. Значно зросла кількість німецьких колоністів на території Галицько-Волинської держави, коли король Данило Галицький після навали кількох сот тисячної кінноти хана Батия, у боротьбі з монголо-татарами, поляками, литовцями і угорцями робить ставку на будівництво добре укріплених міст. Король Данило Галицький заохочував переселення німецьких колоністів різними привілеями, бажаючи також підвищити торгівлю та економічне питання держави [2, с.233]. Тогочасний літописець писав: "Німці з Сілезії, Саксонії та Рейну були основними переселенцями до руських міст, які відбудовувались або будувались заново. Німці йшли вдень і вночі, купці і ремісники, бо власне їх найбільше бракувало" [3, с.843]. У 1287 р. Мстислав Данилович отримавши Волинське князівство наказав зачитати грамоту Володимира Васильовича про відмову від князювання. При цьому були присутні русини (українці) і німці [4, с.9]. Слід зауважити, що у літописі під назвою "міщани" вживається слово "містичі", а не "гражани" [2, с.224-225]. Літописець термін "местичі" використовував при позначенні мешканців міста Кракова [1, с.11]. Це дає підставу стверджувати, що у Володимирі-Волинському у кінці XIII ст. Існувало міське самоврядування на основі німецького права і деякі дослідники вважають першим українським містом західного зразка. У 1320 р. волинський князь надав грамоту німецьким купцям з Томуня на право вільної торгівлі на своїй території [5, с.257]. Дорошенко стверджував, що у 1324 р. Володимир - Волинський володів магдебурзьким правом [6, с.504]. Даний висновок Д.Дорошенко зробив на основі листа до громади міста Стрельзунда(Німечина), написаного на латинській мові, де є згадка про радників "Consules ac universitas civitalis Ladimiriensis...consulibus ac universitati in Stralsundis...eines Bertramus Ruthenus et Nicolaus [2, с.225-226]. Перше українське місто, яке отримало магдебурзьке право на основі існуючого привілею, стало місто Новий Санч на Лемківщині що належало Польщі.[1, с.10]. У 1339 р. останній галицько-волинський князь Болеслав Юрій II Тройденевич надає магдебурзьке право місту Сяноку. Даний привілей вперше опублікував професор Бреславського університету Р.Роєпель [5, с.281-283]. У привілеї князь Юрій II

Тройденович надав місту магдебурзьке право та дозволив провести локацію міста війту Бартку. Привілей написаний латинською мовою і за змістом та структурою відповідає документам, що видавались керівникам інших європейських держав при наданні магдебурзького права. Привілей також свідчить про відповідну правову освіту писаря Галицько-Волинської держави [7, с. 82]. Серед міщан згадувались українці, угорці, поляки і німці [5, с.281]. Наступним документальним підтвердженням існування магдебурзького права в період Галицько-Волинської держави став привілей Казимира III Великого 1352 р. про надання онукам колишнього львівського війта Бергольда “великим володарем блаженної пам’яті Львом, князем Русі, за його вірну службу [8, с.15]. Війтом був і син Бергольда Маркер [9, с.60-61].

Серед науковців триває дискусія щодо якого князя Лева йде мова, Лева Даниловича чи Лева II Юрійовича. Р.Роєпель стверджував, що мова могла йти про Льва Даниловича, оскільки Лев Юрійович княжив разом із своїм братом Андрієм і наводить приклад, що у листі до великого гофмейстера Тевтонського ордену вони підписувались спільно [5, с. 260]. Польський дослідник А.Фенчак дотримується точки зору, що мова могла йти про Лева Юрійовича і магдебурзьке право місто Львів могло отримати у 20 роках XIV ст. [2, с. 61]. Про можливість надання місту Львову магдебурзького права стверджують більшість українських дослідників [10, с. 67-69]. Такої ж точки зору дотримувався і Р.Роєпель, вказуючи про наявність у місті не лише війта, але й радників Генріха Планера, Йогана фон Метеля, Куно фон Степанау, які могли виконувати і функції бургомістра. Серед інших аргументів, на які посилався Р.Роєпель, це те що не могло магдебурзьке право бути надано невеликому місту Сяноку, а столичному місту – ні [5, с.260-261]. На підтвердження цих фактів свідчить і той факт, що при повторному наданні місту Сяноку магдебурзького права у 1366 р. не згадувався привілей 1339 р. Ще один аргумент, про який мало згадується, це те, що більшість населення тогочасного Львова складали німці, які були зацікавлені у самоврядуванні міста за німецьким зразком. На думку польського дослідника Янечека вони за даними міських книг становили понад 70 відсотків мешканців міста.[11, с. 5]. Німецькі дослідники оцінювали кількість німецького населення у Львові та Перемишлі у 80 відсотків до середини XV ст. [12, с. 246]. Протягом XIV-XV ст. у більшості нормативно-правових актах вживається німецька назва міста Лемберг (Lemberg)

Все це дає підстави стверджувати, що у Львові в останні роки функціонування Галицько-Волинської держави існувало самоврядування на основі магдебурзького права з війтом і радниками, яке, можливо, поширювало свою юрисдикцію на всіх мешканців міста. М. Грушевський писав, що у першій половині XIV ст. німецьке право було загальновідомим на території Галицької України [12, с. 226].

Після смерті у 1340 р. останнього Галицько-Волинського князя Болеслава-Юрія II Тройденовича Галичину захопив польський король Казимир III Великий. Остаточо Галичина була завойована Польщею у 1349 р. Волинь відійшла до Великого князівства Литовського.

У 1356 р. король Казимир III Великий видає привілей про надання місту Львову магдебурзького права [13, с.27-31]. За цим привілеєм місто виводилось з-під влади

каштелянів, воєвод, суддів, підсудків, возних та інших службовців. Жителі були відповідальні лише перед своїм війтом. Війт у свою чергу відповідав перед королем або старостою, якого призначав король. Магдебурзьке право поширювалось на усіх жителів міста, а також на “вірмен, русинів, євреїв, татар та сарацинів”. Для покращення матеріального стану міста йому за привілеєм передавалось 70 фраконських ланів у лісах, виноградниках, ланах та пасовиськах [13, с. 27-31]. Українські дослідники Т.Гошко, М.Капраль та ін. вважають привілей 1356 р. повторним релокаційним документом.

Одним з наступних привілеїв Казимира Великого 1368 р. територія міста була розширена до 100 ланів [13, с.33-36]. Львову було надано магдебурзько-бреславське право 1261 і 1295 рр., що включало магдебурзьке міське право і магдебурзько-бреславське систематизоване лавниче право [14, с. 12]. Ряд важливих привілеїв у 1372, 1373 та 1378 рр. надав місту опольський князь Владислав Опольчик, який діяв від імені угорського короля Людовика. Вони стосувались права торгівлі та вибору війта [13, с.34-42]. Угорський король Людовик у 1379 та 1380рр. надав Львову “право складу” щодо товарів, які перевозились на схід відомим торгівельним шляхом, що йшов з Німеччини через Краків, Львів і до італійських (генуезьких) колоній в Криму [15, с.88-89]. Після Львова король Казимир III Великий надає магдебурзьке право ще цілому ряду міст і сіл Галичини у новоутворених Руському та Белзькому воєводствах Польського королівства. Окрім того, сюди можна віднести і українські міста, особливо села Лемківщини, Підляшшя та інших українських етнічних територій, що знаходились за межами вищезгаданих польських воєводств та князівств. Зокрема на Холмщині у 1343р. селу Муслиниці було надано новомарктське право”.. *ipsum perpetuum facimus jure Theutonico Sredensi*..а у 1354 р.селу Хмельовець.[16, с.25] Р.Каїндль писав що даний привілей міг стосуватись міста Холма що знаходився біля Муслиниць, а Муслиниці отримали магдебурзьке право ще у 1325р. [16, с.24- 25] Магдебурзьке право на Холмщині було надано ще цілому ряду населених пунктів.Так у 1348 р. його отримало село Сторожа, 1351-Ніданова Воля, 1360-Любіньта ін.[16, с. 26]

На Лемківщині локація на основі магдебурзького права відбулась ще у кінці XIII на початку XIV ст. Так у 1320р.магдебурзьке право отримало село Чихорчин, 1323-Сромовче,1327-Довгополе та Кравчів,1330-Камяниця ,1335-Дембно,1336-Тульманова, 1338-Шафляри, 1353-Ліманова та ін) [4, с.27-45 Цілий ряд сіл Лемківщини отримали також новомарктське право.Зокрема у 1326р. Липниця Мурована,1330-Соболів, 1324-Вовковисько,1373-Ясінна та ін. [16, с.27-43].У 1348 р. Казимир III Великий надає магдебурзьке право місту Кросно (Республіка Польща) [16, с. 70]. У 1420 р. за новим привілеєм Владислава Ягайла місто Кросно повторно отримує магдебурзьке право не узгоджуючи його з попереднім привілеєм Казимира Великого [5, с. 294-2951]. Наступним став привілей, за яким відбулась локація міста Ряшева (тепер Жешів, Республіка Польща) у 1354 р. “*locatios et locandis inre Theutonico, quod Magdeburgense dicitur*” [16, с. 83]. Ряшів, як і інші міста Галичини міг отримати магдебурзьке право ще у період Галицько-Волинської держави, за правління князів Андрія і Лева II. Локація Ряшева могла відбутися приблизно 1315 р. про що є згадки у пізніших привілеях “*opidum Rzeschouiense, cum suototo districtu, in*

terra Russie situt secundum quod antiguitus per serenissimos duces Russie extitit limit tum” [17, с.210].

У 1366 р. Казимир III Великий надає вищезгаданому місту Сяноку магдебурзьке право, у якому не міститься жодних згадок про привілей Юрія II Тройденевича 1339 р. [18, с.11-12]. У 1468 р. відбулась локація містечка Тучин біля Ряшева та міста Судова Вишня “Konig Kazimirz verleiht dem Jakann von Debica advocacium nostram in Visnya... in intermedium Premisl et Lemburgem tumbare consueverunt [16, с. 114]. Привілей Судової Вишні був підтверджений королем Казимиром Ягелончиком у 1484 р. [19, с. 626].

Перед 1370 р. Казимир III Великий надає магдебурзьке право місту Коломия та селу Виннички. У 1424 р. король Владислав Ягайло своїм привілеєм підтверджує магдебурзьке право місту “міщанам Коломії їхне тевтонське магдебурзьке право” [16, с. 141-142]. Село Виннички або Малі Винники належали місту Львову і 1378 р. було підтверджено привілей Казимира III Великого про надання йому магдебурзького права та передачу львівському міщанину Георгу Штекеру [16, с.125].

Із смертю Казимира III Великого завершився своєрідний перший етап локації українських міст і сіл за магдебурзьким правом у складі Польщі. Польські дослідники зображають Казимира III як особу, що принесла для українських міст культуру та європейське міське самоврядування, з чим можна радикально не погодитись. Оскільки розвиток міського права та його поширення на українській землі був об’єктивний процес, а Казимир III Великий надав йому певної спрямованості. Поширення магдебурзького права на українських землях було пов’язано з загальноєвропейськими тенденціями у розвитку міст та німецькими колоністами, що з’явилися на території Галицько-Волинської держави значно раніше від Казимира III Великого. Навпаки, його дії були спрямовані на обмеження права українського населення у галузі місцевого самоврядування, що було продовженням також його наступниками і спричинило багатоголовою боротьбу українських міщан за свої національні, політичні, релігійні та соціальні права. Більшість документальних свідчень про самоврядування українських міст у період Галицько-Волинської держави та інші письмові матеріали свідомо знищувались представниками тогочасної польської держави та католицької церкви

Політику Казимира III Великого продовжив князь Владислав Опольчик, що діяв від імені угорського короля, угорський король Людвик та королева Єлизавета. У 1375 р. магдебурзьке право отримало міста Ярослав (тепер Республіка Польща), “nostrum de novo locandam ture theutonico Magdeburgensi”, де йде мова про повторне надання не вказуючи на дату первісного привілею [20, с.89]. Владислав Опольчик у 1377 р. надав магдебурзьке право місту Белз, а 1508 р. Сизігмунд надав йому новий привілей [20, с.138]. Також у 1377 р. магдебурзьке право отримало місто Краснік на Холмщині [5, с.265] та Радимно біля Ярослава [1, с.12]. У 1431 король Владислав Ягайло підтверджує Радимо магдебурзьке право та надає йому статус міста. [20, с.89].

У 1380 р. шляхтич Ян Ржезцовський видав привілей про організацію на основі німецького права села Ловітна. До 1434 р. з 25 сіл, якими володіла родина Ржезцовських 11 здійснювало самоуправління на основі німецького (магдебурзького) права. Зокрема, села Вільхова, Красне, Стразова, Рудна та ін. [20, с. 36]. У період

Галицько-Волинської держави 1323 р. на думку польського дослідника К.Кіферінга магдебурзьке право отримало місто Ярослав [21, с.118-119]. Даній точки зору дотримується й інший польський дослідник К. Готфрід. У привілеї князя Владислава Опольчика 1375 р., яким Ярославу було надане магдебурзьке право, є згадки про існування у місті самоврядування на основі магдебурзького права “*civitatem nostram dictam Jaroslaw de loco, ubi pridem sita extitit et locata, transferimus ante castrum nostrum de novo locandam iure Theutonico Magdeburgensi...prata insceper sub monte quae antiquitus ad advocatiam pertinebant*” [22, с.3-9].

Віят Ярослава Міхно згадувався у документах 1351 і 1370 рр. [22, с.8]. Все це дає підстави стверджувати, що привілей Владислава Опольчика був повторним локаційним привілеєм.

Політику локацій українських міст на основі магдебурзького права продовжив король Владислав Ягайло, який після підписання польсько-литовської унії у Крєвнї у 1385 р. та одруження з Ядвігою став главою об'єднаної держави та засновником нової королівської династії Ягелонів. У 1386 р. відбулася локація львівським міщанином Зомерштайном львівського приміського села, що отримало назву Замарстинів [20, с.125]. Сьогодні це одна з найстаріших вулиць Львова. Після чого магдебурзьке право отримує у 1389 р. центр колишнього Терєбовлянського князівства Терєбовля на зразок міста Львова [23, с.726]. У цьому ж році король Владислав Ягайло надає місту Городку магдебурзьке право та продає віятівство Ніколасу Ульріху за 30 марок та дарує йому солтиство у селі Каміноброди біля Городка [20, с.120]. До 1389 р. відноситься привілей короля Ягайла про надання місту Перемишлю (тепер Рєспубліка Польща) магдебурзького права на зразок Львова, *in ius Theutonicum, quad Magdeburgiense dicitur, quo civitas nostra Leona alias Lemburg utitur, transferimus* [20, с.92].

При наданні Перемишлю магдебурзького права також не згадується про самоврядування за магдебурзьким правом у період Галицько-Волинської держави, про що писали українські, польські та німецькі дослідники. Окрім того, у Перемишлі знаходилась одна з найбільших німецьких міських громад Галичини. Магдебурзьке право Перемишля підтверджувалось іншими польськими королями у 1439, 1458 та 1497 рр. [24, с.180-188].

На думку польської дослідниці Елізабет Дубек Перемишль міг отримати магдебурзьке право на основі грамоти князя Лева II Юрійовича у період між 1317 та 1323 рр. [20, с.32-33]. Інший польський науковець А.Янечек вказує, що дану грамоту міг видати князь Лев I Данилович у 1264-1301 рр. За привілеєм 1389 р. місту також надавалось 100 ланів та підтверджувалось існування у місті посади віята з давніх часів “*de quibus centum mansis quatuor mansos liberos Michaeli, advocato nostro, fidei, dilecto*” Король Казимир Ягелончик у 1458 р. видав новий привілей, за яким міщани звільнялись від українського та польського права і їм надавалось німецьке, магдебурзьке право “*de jure Polonico, Rutenico, et quovis alio in ius Theutonicum quad Magdeburgense dicitur transferimus* [20, с.34]. Кількаразове надання містам привілеїв на магдебурзьке право було пов'язане із підтвердженням попередніх привілеїв новими королями

Перша локація села Пшеворськ відбулась 1388 р., а міське право та статус міста Пшеворськ, що перебувало у власності шляхтича Яна Тарновського, отримало 1393 р. на основі привілею короля Владислава Ягайла.

У 1394 р. Пшеворськ отримує магдебурзьке право на зразок міста Ярослава з належними Яну Тарновському селами, серед яких знаходились Павласьове, Ярославе, Мусіна, Змовська, Візовниці, Монастирець, Гашек, Острова, Дебова, Мирцина та ін. [20, с.47]. Привілей 1394 р. короля Владислава Ягайла можна віднести до так званих генеральних привілеїв, які отримувала шляхта та духовенство, що володіли селами і містами на певній території.

У 1390 р. Владислав Ягайло передав містечко Погонич за військову службу воєводі Спиткові з Мельштина, який у цьому ж році надав місту магдебурзьке право та передав вйтівство вйтові Генріхові з Ланчута. За це Генріх мав заплатити 80 гривень грошей празьких, а також сплачувати 48 грошей з кожної гривні прибутку. Вйт також мав отримувати прибуток з викорчуваних земель, ділянки під які передавались місту та судових оплат. Для покращення майнового стану міста та збільшення кількості мешканців усі жителі міста звільнялись на протязі 8 років від сплати податків, а також від податків на протязі 8 років після викорчовування отриманих земель. У привілеї місто Погонич вперше названо Новим Самбором. “In Novo Sambor alias Pohonich civitatem in et subjure Teutunico, quod Mageburgense dicitur, locandi, faciendi et mansos quantoplures”.

У випадку виросування на викорчуваних землях зернових культур мешканці звільнялись від податків протягом 14 років. Місту Самбору було надано ще цілий ряд привілеїв, які розширювали права міста за магдебурзьким правом та підтримували рішення попередніх володарів. Зокрема, привілей Владислава Ягайла 1419 р., Владислава Верненчика, Яна Ольбрехта 1504 р., Сигизмунда III 1640 р., Сигизмунда I 1524 р., Сигизмунда II 1566 р., Владислава IV 1630 р., 1648 р. Яна Казимира, 1669 р. М.Вишневецького, 1678; 1679 рр. 1679 рр. Яна III Собеського та ін. Німецький дослідник В.Кун писав що Самбір був одним з останніх українських міст локація якого була проведена німецькими колоністами.

У 1393 р. магдебурзьке право отримує місто Жидачів [23, с.613]. Цілий ряд населених пунктів отримали магдебурзьке право у 1397 р. Зокрема місто Щирець, де 4 січня була встановлена посада вйта, а 1 жовтня привілеєм Владислава Ягайла відмінено руські (українські) і польські права та встановлено “тевтонське магдебурзьке право”. Іншим привілеєм від 1 жовтня король Владислав Ягайло надає одночасно селам Жашків, Кротошин і Косціїв (Винники) магдебурзьке право “villas Gosrczessevo, Saszcovo, Krotosshin ... in districtu Lembergensi sitas ... de jure Polonico seu Ruthenico in ius Theutonicum, quad Magdemburgense dicitur, transferimus [16, с.125]. Ще одним привілеєм магдебурзьке право було надано селу Ужковичі [16, с.136].

У 1397 р. локаційний привілей отримує місто Глиняни та встановлюється посада вйта, яку отримує шляхтич Петро Щидель [16, с.136], а також Кролевомісто і Гребовець [5, с.267]. Кролевомісто було локоване на місці існуючого села “damus osandi lure Theutonicum Magdeburgensi”. [5, с.267].

Близько 1398 р. магдебурзьке право отримало від власників Яна і Шимона з Берестя місто Кривця [20, с.51]. У 1404 р. на території села Мостиська король

Владислав Ягайло заснував місто та надав йому магдебурзьке право [20, с.51-52]. В судових актах Перемишля 1471 та 1498 рр. згадується про війта з Мостиськ, а перший відомий привілей на магдебурзьке право Мостиськам був виданий королем Олександром у 1502 р. [23, с.624]. Р.Кайндль відносив перші згадки про війта з Мостиськ до 1437р. [16, с.114]. З кінця XIV – початку XV ст. значно збільшується кількість сіл Галичини, які отримують магдебурзьке право. Так, 1418 р. його отримує село Добрівляни біля Дрогобича, 1421 р. – Блажів, 1422 р. – Вуйковичі, Вільшана – 1423 р. “*Jure Theatunico Maydeburgensi locondam ... in sivlis et mericis nondum extirpates...*”, Нагуєвичі – 1424 р. “*de novo locandam jure Maideburgensi in silvis et in mericis*”, 1430 р. – Лукавиця “*Willam locandam fluvio Lukawica ... jurum Theuthunico Maydeburgens*” що знаходились у львівській землі руського воєводства [20, с.55]. Привілеєм короля Владислава Ягайла 1425 р. магдебурзьке право було надане місту Краковець та селу Гнійниці, що перебували у власності Миколая і Стефана з Гарнави.

Владислав Ягайло у 1400 р. своїм привілеєм надає селу Рубилів на Холмщині статус міста та магдебурзьке право [5, с.267].

У 1402 р. село Пнікут, що перебувало у власності деканату римо-католицької церкви у Перемишлі отримало магдебурзьке право та було встановлено посаду солтиса [16, с.114]. “*Jure Theutunico quad Maydeburgense dicitur, locandi, facie noli et mansos, quanto plures ... extirpandos colendi* [1, с.49-50]. На землях, що належали місту Львову у 1404 р. львівський міщанин Петрус Ціммерман отримав дозвіл заснувати село Великі Голоски на основі магдебурзького права, а 1405 р. – на магдебурзьке право було переведено село Годовиця [16, с.126]. У 1405 р. вперше зустрічаєм надання селам шредського (новомарктського) права на землях Руського воєводства. Воно було надано селу Жидатичі та підтверджено 1419 р. [16, с.126]. Село Зубра, що перебувало у власності Львівської міської ради у 1408 р. отримало привілей на магдебурзьке право, який був підтверджений привілеями 1442, 1464, 1556 і 1607 рр. [16, с.126]. У цьому ж році відбулась локація ще двох сіл Черлян та Малковичів. Причому Малковичі отримали привілей на основі новомарктського права “*ipsam de jure polonico et ruthenico in ius Theothonicum, quad sredense dicitur, transferimus*”, а посада солтиса або війта вводилась лише з 1463 р. [16, с.120]. Новомарктське право у 1419 р отримало також село Клекотів. “*in terra Russie et districtu Leopoliensitas de jure Polonico in ius Theutonicum quad Sredense dicitur, tronserimus*” [16, с.135], а у 1420 р. село Жуків біля Бережан [16, с.140].

Серед міст, які отримали магдебурзьке право на початку XV ст. можна назвати Долину – де у привілеї 1418 р. говорилось, що місто переноситься з польського і українського права і йому надається “*in ius Theutonicum, quad Magdemburgense dicitur, transferimus*” [16, с.133]. У 1525 р. король Сизигмунд I видав новий привілей місту на магдебурзьке право [16, с.616]. Привілеєм 1422 р. відбулась локація міста Дрогобича та була встановлена посада війта, яку отримав Межик з Дуброви, а 1460 р. даний привілей був підтверджений королем Казимиром Ягелончиком. У 1424 р. магдебурзьке право отримало місто Сокаль [16, с.12].

Одним з останніх привілеїв Владислава Ягайла став привілей місту Стрию 1431 р. “про надання місту магдебурзького права” “*civitatem seu oppidum Stryi super flumi*

ne dicto Stryi muncupato... jure Theutonico Maydeburgensi de novo locandi et situandi...”[23, с.628].

Привілей для Стрия 1431 р. мав повторний локаційний характер і найшвидше місто отримало магдебурзьке право ще у 1396 р. [16, с.115]. Цей привілей був підтверджений у 1460 р. королем Казиміром Ягелончиком та Сизігмундом Августом 1549 р. [16, с.115].

У 1433 р. Король Владислав Ягайло надає магдебурзьке право селу Ласки “villam novam Thithovicze nuncupatum locare et de novo eregere ... in jas Theutonicum, quad Magdeburgense dicitur [20, с.56].

Протягом 1345-1434 рр., що включали період захоплення Галичини Польщею, правління польських королів Казимира Великого, і Владислава Ягайла та князя Владислава Опольського, що діяв від імені угорського короля Людовика у Перемишльській землі Руського воєводства магдебурзьке право отримало 16 міст та 88 сіл, з них на новозаселених землях “in grada radice” було локовано 1 місто і 14 сіл [20, с.57]. Найбільша кількість локацій – 64, відбулась за правління короля Владислава Ягайла [20, с.64]. Із 104 населених пунктів Перемишльської землі Руського воєводства, що володіли магдебурзьким правом 17 перебували у власності королівського двору, 74 – шляхти, 3 – католицької церкви [20, с.73]. Власники десяти населених пунктів на сьогоднішній день не встановлено.

У 1436 р. магдебурзьке право отримало місто Стара Сіль біля Самбора [16, с.104] та Тлумач, де було встановлено посаду вїта [16, с.141]. У інших джерелах вказувалось що місто Стара Сіль отримала спочатку шредзьке право а пізніше – магдебурзьке. У привілеї 1437 р. говориться вперше про вїта у Галичі “Nikolaus Stari advocatus Haliciensis”, а у 1498 р. про радників [16, с.133]. У цьому ж 1437 р. згадується про вїта у містечку Крукеничі і селі Мікловичі, солтиса у Родатичах та про королівські привілеї про надання магдебурзького права селам, що належать Львову: Чижкам і Скнилову [16, с.115-128]. Привілеєм 1441 р. король Владислав Варненчик надає магдебурзьке право місту Олеську та усім містам і селам цього округу [23, с.593]. Такий привілей на українських землях зустрічався лише у Сяноцькій землі Руського воєводства. До 1439 р. відноситься перша згадка про вїта Тисмениці “Johannes dim advocatus de Thismyenyca”, а 1448 Казимир Ягелончик звільняє міщан від українського і польського права та встановлює тут магдебурзьке [23, с.717]. Магдебурзьке право Рогатину було надано як новоствореному місту привілеєм воєводи Волчка Прислужича та встановлена посада вїта і визначаються межі міста у розмірі 120 франконських ланів. У 1448 р. король Казимир Ягелончик надає магдебурзьке право місту Снятин, що знаходилось на кордоні з тогочасним Молдавським князівством [23, с.744].

У 1469 р. магдебурзьке право отримало село Бібрка. У привілеї вказувалось, що у місті скасовується руське (українське) та польське право і встановлюється тевтонське (магдебурзьке). Про радників Бібрки згадується ще 1468 р. [1, с.131]

Власник села Камінка Струмилова Георг Струміло видав привілей на магдебурзьке право у 1471 р. та надав йому статус міста а 1509 король Сизігмунд видає місту привілей. [16, с.137]., Львівський староста Станіслав із Ходча надав селу Комарно статус міста та магдебурзьке право у 1473 р. [16, с.114]. У 1456 р. Казимир

Ягелончик видає локаційний привілей Яворову, а лише з 1482 року розпочали функціонувати органи місцевого самоврядування на основі магдебурзького права. [5, с.268]. З 1498 р. містяться перші згадки про радників у містечку Гологори біля Золочева [4, с.120].

У XVI ст. на Галичині магдебурзьке право отримали ще цілий ряд міст та сіл. Серед міст можна назвати містечка Поморяни 1504 р., Підкамінь 1515 р., а також міста Чортків 1522 р. [1, с.12], Бережани 1530 р. [1 с.12], Золочів 1523 р., 1540 р. Тернопіль [5, с.274]. 1563 р. Яричів та Журавно, 1566 р. – Добромилі [5, с.276], Сухостав 1553 [1, с.12] та ін. У 1565 р. галицький староста Фірлевич надає право ленд війту Калуша збирати усі чинші [16, с.133].

На Холмщині магдебурзьке право місто Холм отримало у 1382 р., що було підтверджено у 1572 р., Пряностав 1394 р., Савун – 1537, Опалин – 1638 і місто Мельник, яке отримало хельмінське право у 1501 р. пізніше перейшло на магдебурзьке [1, с.12]. Локація Грубешова відбулась у 1502 р., а Замостя 1580-1585 рр. [19, с.780-783]

У XVI ст. в Галичині значно збільшилась кількість сіл, які отримали магдебурзьке право. Так, протягом 1565 р. відбулась локація більше 70 сіл та малих містечок за магдебурзьким правом. Зокрема Губищі, Ластівки, Бражниця, Ополе, Золокоть, Підбуж, Либохора, Лукавиця, Мокряни, Опака, Сприня, Свитник, Розлуч, Стоянів та ін. [16, с.75-137]. Майже всі вони знаходяться зараз на території Львівської області.

Магдебурзьке право на території Галичини з'явилося ще в період Галицько-Волинської держави. Поруч з магдебурзьким правом у Галичині діяло новомарктське (шредзьке) та кульменське (хелмінське) право які застосовувались як в містах так і в селах. Магдебурзьке право на західно українських землях у складі Галицько-Волинської держави та Польського королівства (XIV–1569) можна віднести до найбільш активного періоду його поширення на території України.

Список використаних джерел та література:

1. Jakowliv A. Das deutsche recht in den Ukraine und seine Einflusse auf das Ukrainische Recht im 16-18 Jahrhundert. Lepzig 1942.
2. Грушевський М. Історія України-Руси. Т.V. Київ 1994.
3. Полное собрание русских летописей. Ипатьевская летопись. Т.2. Москва 1962.
4. Zubricki D. Kroniczka miasta Lwowa. Lwow 1844.
5. Roeppl R. Über die Verbreitung des Magdeburgen. Stadtrecht in Gebiete des alten Polnischen Reeeichs in Breslau 1858. Abhandlungen den Historisch Philosophisch Gesellschaft in Breslov. Bond I 1857
6. Doroshenko D. Das deusche Recht in der Ukraine. Zeitschrift für Geschichte Osteuropa 1934.
7. Кобилецький М. Надання місту Сяноку магдебурзького права // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 42. 2006.
8. Історія Львова в документах і матеріалах / Під редакцією М.Брика. Київ 1986.
9. Fenczak A. Lwow I Przemysl. Z rozwazan nad fazami rozwojowymi procesow wprowadzania prawa niemieckiego w osrodkach Rusi Halicko-Wlodzimierskiej w XIII I XIV wieku./ Rocznik Przemysli-Premysl 1997. T. XXXIII – 22.
10. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV- початок XVII ст. Львів 2002.
11. Jeneckek A. Studia nad pozatkami Lvova. Bilans osiag niec i potrzeb badawcrych// Rocznik Lwowski1993 – 1994 Warszawa 1994.

12. Schubert-Fikentscher G. Die Verbreitung der deutschen stadtrechte in osteuropa. Weimar 1942.
13. Привілеї міста Львова (XIV-XVIII) / Упорядник М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. - Львів, 1998.
14. Lieberwirth R. Das sächsisch-magdeburgische Recht als quelle Osturopäischer rechtsordnungen. Sitzungsberichte der sächsischer akademie der wissenschaften zu Leipzig Philologisch-historische Klasse Band 127. Heft 1. Berlin 1986.
15. Історія Львова. У трьох томах. Том 1(1256-1772). Львів 2006.
16. Kaendl R. Beiträge zur Geschichte des Deutschen Rechtes in Galizien. Wien 1906.
17. Kodeks dyplomatyczny Polski. Wyd. A. Muczkowski. L. Pzyszewski T.I. Warszawa 1847.
1. 18. Kucharski W. Sanok i Sanocka Ziemia w dobie Piastow i Jagiellonow. Monografia Historyczna. Lwow 1905
18. Balinski M., Lipinski T. Starozytna Polska pod wzgledem historycznym, geograficznym i statystycznym. Warszawa 1843.
19. Dybek E. Lokacje na prawie niemieckim w ziemi Przemyskiej w Latach 1345-1434. Lublin 2004.
20. Kiefering K. Pieczęcie i herby miasta Jaroslawa // Materiały i Studia Muzne / 1982. №5.
21. Przywilej lokacyjny miasta Jaroslawa z 1375 roku. Oprac. J. Kus/ Jaroslaw 1995.
22. Sochaniewicz S. Wogtawstwa i soltystwa pod wzgledem prawnym i ekonomicznym ziemie Lwowskie. Lvov 1921
23. Janeczek A. Zab kniazia Lwa. W kwestii wiarygodności przemyskiego przywilej wojtowskiego.

Кобылецкий М.М. Распространение магдебургского права на территории Галичины в XIV-XVI в.

В статье освещается распространение магдебургского права на территории Галичины в составе Галицко-Волынского государства и Польского королевства. Показаны особенности распространения магдебургского права на территории Галичины.

Ключевые слова: магдебургское право, Галичина, Польское королевство.

Kobilestkiy M.M. The process of spreading of the right of city self-government on the territory of Galychina in XIV-XVI century.

The article highlights the process of spreading of the right of city self-governments on the territory of Galychina within Galychina-Volun State and Polish kingdom. The peculiarities of the right of city self-government on the territory of Galychina are described.

Key words: right of city self-governance, Galychina, Polish kingdom.

Надійшла до редакції 15.11.2007 р.